

ZAKON O STARŠEVSKEM VARSTVU IN DRUŽINSKIH PREJEMKIH (ZSDP-1) Z UVODNIMI POJASNILI

Parental Protection and Family Benefits Act (ZSDP-1) with the
Introduction of Grega Strban and Barbara Kresal

STRBAN, Grega, KRESAL, Barbara. *Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1): z uvodnimi pojasnili dr. Grege Strbana in dr. Barbare Kresal ter stvarnim kazalom dr. Luke Tičarja, (Zbirka predpisov). 1. natis. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2014. 154 str. ISBN 978-961-204-529-6. [COBISS.SI-ID 274527488]*

This book presents in-depth analyses, by two leading scholars in labour and social law, of recent reform in the field of parental protection and family benefits in Slovenia. The new law on parental protection and family benefits, which was passed by the Parliament in April 2014, introduced - besides the new terminology - some changes into the regulation of maternity, paternity and parental leave. The EU Directive 2010/18, which has to be transposed into the internal legal order, entitles men and women workers to an individual right to parental leave in the length of at least four months, which should, in principle, be provided on a non-transferable basis, whereby at least one of the four months has to be non-transferable. This is one of the measures aiming to promote greater gender equality and to encourage a more equal take-up of leave by both parents.

Pri Založbi Uradni list je izšla knjiga Uvodna pojasnila k novemu Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Zakon predstavlja dopolnjeno in spremenjeno sistemsko ureditev področij starševskega varstva in družinskih prejemkov, pomembnih sestavin sistema socialne varnosti pri nas. Z zakonom se struktura zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov v temelju ne spreminja. Eden osrednjih ciljev zakonodajalca je bil prenos direktive EU o starševskem varstvu iz leta 2010, katere namen je na eni strani spodbuditi uravnoteženo porazdelitev starševskih obveznosti med oba starša in posledično bolj enakopraven položaj žensk in moških na trgu dela. Avtorja

uvodnih pojasnil sta ugledna profesorja prava socialne varnosti in delovnega prava prof. dr. Barbara Kresal in prof. dr. Grega Strban.

Knjiga obsega 154 strani (od tega 87 strani uvodnih pojasnil in uporabljene literature), poleg obširnih vsebinskih pojasnil zakonskih rešitev pa vsebuje tudi stvarno kazalo.

Avtorja sta pred pojasnili posameznih zakonskih rešitev in novosti v sistemu starševskega varstva in družinskih prejemkov obsežno predstavila tudi mednarodno pravni okvir, iz katerega se črpa pomemben del nacionalne pravne ureditve. Izpostavljeni in v bistvenem so orisani tako akti Mednarodne organizacije dela (MOD), Konvencija št. 183 o varstvu materinstva in Konvencija št. 103 o minimalnih normah socialne varnosti, akti Sveta Evrope (SE), in sicer Spremenjena Evropska socialna listina in Evropski kodeks socialne varnosti, kot tudi zakonodaja EU. Pri slednji imajo pomemben vpliv naslednje direktive: Direktiva 92/85/EGS o varstvu nosečih delavk in delavk, ki so pred kratkim rodile, Direktiva 2010/18/EU o starševskem dopustu, Direktiva 2006/54/ES o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu, Direktiva 2010/41/EU o uporabi načela enakega obravnavanja moških in žensk, ki opravljajo samostojno dejavnost. Nekoliko več pozornosti sta avtorja namenila tudi Uredbi 883/2004/ES o koordinaciji sistemov socialne varnosti. Ravno slednja je posebej pomembna za pravilno razumevanje pravic iz sistema, saj loči med koordinacijo dajatev v primeru materinstva in družinskih prejemkov. Pred ustavnopravno umestitvijo starševskega varstva in družinskih prejemkov sta avtorja opozorila tudi na dvo- in večstranske sporazume o socialni varnosti, ki jih je sklenila Slovenija.

Ker ZSDP-1 ureja materijo dveh vsebinskih področij socialne varnosti, temu sledijo tudi uvodna pojasnila k zakonski ureditvi. **Prvi** osrednji del uvodnih pojasnil avtorja namenjata socialnemu zavarovanju za starševsko varstvo. Kot vsako socialno zavarovanje gre tudi v tem primeru za t.i. socialno zavarovalno razmerje, pravno razmerje med zavarovanci in nosilcem zavarovanja. Prav tako kot pri ostalih socialnih zavarovanjih tudi tega zaznamujeta načelo vzajemnosti in načelo solidarnosti. Prof. Strban ob tem pojasni zakonsko ureditev kroga zavarovanih oseb, kjer izpostavi problematiko prostovoljne vključitve v zavarovanje, opozori na vlogo države kot nosilca zavarovanja in na kratko oriše vprašanje financiranja zavarovanja. V nadaljevanju prof. Kresalova pri pravici do dopusta najprej izpostavi novo zakonsko poimenovanje. Termin porodniški dopust je nadomeščen s terminom materinski dopust, dopust za

nego in varstvo otroka, ki smo ga poznali po stari ureditvi, se po novem imenuje starševski dopust. Avtorica izraža upanje, da se bo novo poimenovanje dosledno uporabljalo ne samo v teoriji in praksi, temveč tudi v laičnem jeziku. Posebej pomembno pri tem bo imelo jasno razumevanje in ločevanje pojmov dopust in starševski dopust v novem ZSDP-1, saj pojma dopust stari ZSDP ni poznal, termin starševski dopust pa je prej predstavljal skupen izraz za različne vrste dopusta, današnji pomen pa je enak terminu dopust za nego in varstvo otroka iz starega ZSDP. Avtorica nato v nadaljevanju podrobneje predstavi temeljna vprašanja pri vsaki posamezni vrsti dopusta, to so vprašanja glede trajanja dopusta, upravičencev do dopusta in pogojev zanj, njegove prožne izrabe itd., posebej pa poudari tudi smoter posamezne vrste dopusta. Sledi pojasnilo pravice do nadomestila kot pomembnega segmenta pravic iz starševskega zavarovanja. Govor je o upravičencih, osnovi za odmero, višin, trajanju in posebej o pravici do nadomestila v času odmora za dojenje. Ureditvi slednjega prof. Kresalova izrazi kritiko, saj zakon zagotavlja nadomestilo plače za čas odmora za dojenje zgolj do 9 meseca starosti otroka in sicer le v višini določenega minimalnega zneska in ne upošteva višino delavkine plače. Avtorja pojasnila k socialnemu zavarovanju zaključita s pravico staršev do krajšega delovnega časa in plačila prispevkov. Opozarjata na pozitivne in negativne vidike krajšega delovnega časa, posebej je izpostavljena možnost izrabe te pravice do končanja prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka, če sta v družini najmanj dva otroka.

Drugi osrednji del uvodnih pojasnil avtorja namenita družinskim prejemkom. V tem primeru gre za t.i. enostransko socialno-pravno razmerje, za katerega je značilno neprisporno financiranje. Prof. Strban opozori na tri skupine družinskih prejemkov in sicer i) družinski prejemki, ki se zagotavljajo ob rojstvu otroka (starševski dodatek, pomoč ob rojstvu otroka), ii) družinski prejemki, namenjeni preživljanju, vzgoji in izobraževanju otroka (otroški dodatek in dodatek za veliko družino) in iii) družinski prejemki, namenjeni negi in varstvu otroka, ki potrebuje posebno nego (dodatek za nego otroka, delno plačilo za izgubljeni dohodek). Opisu zakonske ureditve slehernega družinskega prejemka, sledi pojasnilo postopka uveljavljanja in varstva pravic, kjer je opozorjeno, da sta uveljavljanje in varstvo socialnih pravic med osrednjimi vprašanje demokratične države. Zato avtorja osvetlita tako vprašanje odločanja o pravicah, kot tudi izplačevanja nadomestil in družinskih prejemkov. Sledi oris zakonskih določb glede nadzora, evidenc in varstva osebnih podatkov, kazenskih določb in prehodnih ter končnih določb. V sklepnih mislih pa avtorja povzameta pozitivne in negativne elemente

novega ZSDP-1, nekatere ustavnopravne dileme ter opozorita na težko dosegljiv ideal čim boljšega usklajevanja poklicnega in družinskega življenja ter zagotavljanja varnosti dohodka družin in preprečevanja revščine zaradi rojstva otrok.

Luka Tičar*

* Luka Tičar, doktor pravnih znanosti, docent na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani
Luka.ticar@pf.uni-lj.si
Luka Tičar, PhD, Assistant professor at the Faculty of Law, University of Ljubljana, Slovenia